

МАХСИГА МАСХ ТОРТИШ

05:00 / 04.01.2017 14953

Махси-маълум ва машҳур оёқ кийими. У оёқни тўпиғидан юқорисигача яхшилаб беркитиб турди. Совуқдан ва турли нопокликлардан сақлайди. «Махси» деб номланмаса ҳам, унинг мазкур сифатларига эга бўлган оёқ кийимлари махси ҳукмида бўлади. Ҳар таҳоратда бу оёқ кийимни ечиб оёқни ювиш машаққат туғдиргани учун, тўлиқ таҳорат билан кийилган махси унинг ичидаги оёқни пок сақланишини эътиборга олиб, шариатимизда махсига масҳ тортишга рухсат берилган.

Лекин баъзи кишилар бу рухсатни тўғри тушунма- ганлар. Улар бир вақтлар махсига масҳ тортиш бўлган, аммо «Моида» сурасидаги таҳорат ҳақидаги оят тушиб «оёқларингизни тўпиқлари или ювинглар» деган буйруқ келгандан кейин махсига масҳ тортиш ботил бўлган, дейдилар.

Бу нотўғри гап. Ҳамма асл ҳадис китобларида ривоят қилинган машҳур ҳадисда келишича, Жарир розияллоҳу анҳу таҳорат қилиб, махсиларига масҳ тортганлар. Шунда у кишига: «Сен шу ишни қиласанми?» дейилган. У киши:

«Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу ишни қилганларини кўрган бўлганимдан кейин бундоқ қилишдан мени нима ман қilar эди?!» деганлар.

Одамлар: «Бу «Моида» сураси нозил бўлишидан олдин бўлган». дедилар. Жарир розияллоҳу анҳу: «Мен у сура нозил бўлганидан кейин мусулмон бўлганман», дедилар.

Демак, «Моида» сурасидаги оят суннат билан собит бўлган махсига масҳ тортишни бекор қилган, деган гап мардуддир.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари махсига масҳ тортганлар ва бошқаларга масҳ тортишга кўрсатма ҳам берганлар. Саҳобаларнинг кўплари бу ишни қилганлар.

Аммо махсига масҳ тортиш ҳақидаги мазкур нотўғри фикр кўпчиликни адаштиргани ҳамда у тез-тез қайтадан пайдо бўлиб тургани учун ҳадис ва

фиқх китобларида бу масала алоҳида бобда, айри эҳтимом билан баён қилинадиган бўлиб қолган.

Махсига масҳ тортишга рухсатдан мурод енгиллик яратишдир. Шу билан бирга унинг яна сувни тежаш, вақтни тежаш, совуқдан ва нопокликдан сақланиш каби фойдалари ҳам бор.

Ал-Муғириб ибн Шўъба розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳожатга чиққан эдилар. Ал-Муғириб орқаларидан идишда сув олиб бориб, ҳожатларидан фориғ бўлганларидан кейин қуиб турди. Бас, у зот таҳорат қилдилар ва икки маҳсиларига масҳ тортдилар». Бешовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг маҳсиларига масҳ тортганлари очиқ-оидин, алоҳида зикр қилингани учун у бу бобда келтирилмоқда.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Қазои ҳожат учун чиққандаги кишилардан узоқла- шиш зарурлиги.
2. Бошлиқ кишилар ўзлари айтмасалар ҳам шай туриб, хизматларини қилиш кераклиги.
3. Таҳоратга бошқа бирор сув қуиб бериши жоизлиги. (аввал баён қилинганидек, узри бўлмаса, бирор қуиб бермагани маъқул. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам одатда ўзлари қилганлар).
4. Қазои ҳожатдан кейин дарҳол таҳорат қилиб олиш яхшилиги.
5. Махсига масҳ тортиш шариатда бор эканлиги.
6. Махсига масҳ тортиш «Моида» сурасидаги оят билан мансух бўлган, деганларнинг гапи нотўғрилиги.

Чунки «Моида» сурасидаги оят «Мурайсиъ» ғазотида нозил бўлган. Ушбу ҳадисда ҳикоя қилинаётган ҳодиса эса «Табук» ғазотида бўлган. «Табук» ғазоти «Мурайсиъ» ғазотидан кейин бўлгани ҳаммага маълум.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам махсига масҳ тортдилар. Мен у кишига: «Эй, Аллоҳнинг Расули, унутдингизми?» дедим.

У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Йўқ! Сен унутдинг. Роббим азза ва жалла мени шунга амр қилган», дедилар». Абу Довуд ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда махсига масҳ тортинлик Аллоҳнинг амри эканлиги очиқ-ойдин таъкид қилинмоқда.

Ал-Муғирия розияллоҳу анҳу ҳам оёқни ювиш керак, деб ўйлган эканлар, шунинг учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг махсига масҳ тортганларини кўрганларида: «Эй, Аллоҳнинг Расули, унутдингизми?» деди.

Яъни, оёқни ювишни унутдингизми, деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эса: «Йўқ! Сен унутдинг. Роббим азза ва жалла мени шунга амр қилган» дедилар.

Яъни, мен ҳеч нарсани унуганим йўқ. Махсига масҳ тортиш жоизлигини сен унутдинг. Роббим менга таҳорат билан махси кийиб, сўнгра таҳорат янгилаганимда махсига масҳ тортишга амр қилган, деганлар.

Бурайда розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Нажоший Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга бир жуфт қора, содда махси ҳадя қилди. Бас, у зот уларни кийдилар, таҳорат қилдилар ва масҳ тортдилар». Абу Довуд, Аҳмад ва Термизийлар ривоят қилишган.

Шарҳ: Нажоший Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларида Ҳабашистон подшоси бўлган. У насоро динида эди. Жаъфар ибн Атолиб розияллоҳу анҳу бошчилигидаги мусулмон муҳожирларни ютида қабул қилиб, жой берган.

Қурайш мушриклари Амр ибн Осс бошлиқ бир гуруҳни совғалар ила юбориб, Нажошийдан мусулмон муҳожирларни уларга қайтариб беришини сўрашган. Орада баҳс чиқиб, Нажоший мусулмонларга бир қанча саволлар берган, улардан Қуръон эшитган ва уларни мушрикларга қайтариб бермаган. Ўзи Исломга кирган. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга иймон келтириб, совғалар юборган.

Нажоший вафот этганда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Бугун Аллоҳнинг солиҳ бандаларидан бири вафот этди», деб эълон

қилғанлар ва унга саҳобалар билан ғойибона жаноза намози ўқиганлар.

Нажошийнинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга қилган совғалари ичида, бир жуфт қора, содда махси ҳам бор эканини ушбу ҳадиси шарифдан билиб оламиз. Махсининг «содда» бўлиши устида жуни ва нақши нигори йўқлигидандир. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша содда махсини кийғанлари у кишининг ўта камтарликларини кўрсатади.

Ҳадиснинг ровийси Бурайда розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам айни ўша Нажоший ҳадя қилган махсига масҳ тортғанларини ўз кўзлари билан кўрганликларини гапирмоқдалар. Бу эса у киши бу масалани очик-ойдин, ҳеч шубҳасиз билишларига далолатдир.

Ал-Муғири розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан сафарда бирга бўлган эдим. Махсиларини ечиб қўйиш учун энгашувдим: «Тек қўй, уларни икки пок оёғимга кийғанман», дедилар ва уларга масҳ тортдилар». Учовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Ушбу ҳадиси шарифда махсига масҳ тортишнинг шартларидан бири баён қилинмоқда. У ҳам бўлса, махси тўлиқ таҳорат или пок оёқларга кийилган бўлиши керак. Уни кийишдан олдин оёқларни ювиб қилган таҳорати кетса ҳам таҳорат янгиланганде оёқни ювишнинг ўрнига махсига масҳ тортилади.

Бу ҳадисда саҳобаи киромларнинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам хизматларига шай туришларидан бир намуна ҳам кўрмоқдамиз.

Ал-Муғири розияллоҳу анҳунинг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг махсиларини тортиб қўйишга ҳаракат қилғанлари шунга далолат қиласди.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам махсиларининг устига масҳ тортар эдилар». Термизий ва Абу Довуд ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда махсининг қайси жойига масҳ тортилиши ҳақида сўз бормоқда. Махсининг оёқнинг уст қисмини тўсиб турадиган жойига масҳ тортиш Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амаллари экан. У зот доимо шундоқ қилғанлар.

Абу Довуд Али розияллоҳу анҳудан қилган ривоятда: «Агар дин раъй билан бўлганда махсининг остига масҳ тортиш устига масҳ тортишдан кўра маъқулроқ бўлар эди. Батаҳқиқ, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайхи васалламнинг махсилари устига масҳ тортаётганларини кўрганман», деганлар».

Шарҳ: Ҳазрати Алиниңг бу гаплари ҳар бир мусулмон яхши англаши лозим бўлган улкан ҳақиқатни баён қилмоқда.

«Агар дин раъй билан бўлганда махсининг остига масҳ тортиш устига масҳ тортишдан кўра маъқулроқ бўлар эди».

Ақл тақозоси шу. Чунки махсининг остига турли нарсалар тегади, уни масҳ ила тозалаш маъқул. Махсининг устига эса ҳеч нарса тегмайди. Лекин динда раъий-фикр билан эмас, Аллоҳнинг амри ила иш кўрилади. Тўғри, динда келган кўпчилик ҳукмлар ақлга мос. Лекин бу-ақл устун, дегани эмас. Динда ваҳий устун. Аллоҳ нимани амр қиласа, ақлга мос келадими-келмайдими, барибир диний амрни қилиш керак. Ҳеч кимнинг «менимча, манови ишни динга киритиш керак, буни фарз ёки вожиб қилиш керак», деган фикри ила ўша иш динга кириб қолмайди. Махсининг устига масҳ тортиш бунинг далилидир.

Махсига масҳ тортишда икки қўлни ҳўллагач, панжаларни ёйиб, ўнг қўлни ўнг махсининг, чап қўлни чап махсининг тумшуғига қўйилади ва қўлни махси устидан тортиб бориб, тўпиклар бор жойгача етказилади.

Ал-Муғири розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайхи васаллам таҳорат қилдилар ва икки жавробларига ҳамда ковушларига масҳ тортдилар». «Сунан» эгалари ривоят қилишган.

Шарҳ: Ушбу ҳадисдаги «жавроб» нима эканлигини уламоларимиз узок таҳлил ва баён қилганлар.

«Жавроб» сўзи асли «кавроб» бўлиб, араб тилига бошқа тилдан кириб қолган экан.

«Қомусул Муҳийт» ва «Лисонул Араб» номли энг мўътамад луғат китобларда айтилишича, «жавроб» кишининг оёқларига ўраладиган нарса экан. Буни машҳур уламолардан Тийбий ва Шавконийлар ҳам тасдиқлашган.

Шавконий: «Махси юмшоқ ошланган теридан қилинади, чориқ унинг устидан кийилади, «жавроб» эса чориқдан ҳам катта бўлади», деганлар.

Ибн Арабий, ал-Айний ва бошқа уламолар «жавроб» жундан тўқилган бўлиб, ўта совуқ ўлка одамлари кияди», деганлар.

У руслардаги «пийма» номли оёқ кийимида ўхшаш нарсадир.

«Жавроб» ҳақида уламоларнинг гаплари турлича бўлиши, ул оёқ кийимининг ҳар юртда ҳар хил бўлишидандир. Бунга «дўппи» деб аталган боз кийим турли юртларда турлича бўлиши мисол бўла олади.

Абдураззок ривоят қилишларича, Абу Масъуд ал-Анзорий жавроби ва ковушига масҳ тортар экан.

Нима бўлганда ҳам, ҳамма масҳ муддатида юриб туришга, сув, лой каби турли нарсаларни оёққа ўтмаслигига молик бўлиши кераклигига иттифоқ қилган.

Ҳозирги пайтда баъзи араб юртларида юпқа латтадан бўлган замонавий пайпоқлар «жавроб» дейилади. Баъзи бир одамлар ана шу «жавроб» ҳадисда зикр қилинган «жавроб» деб, унга ҳам масҳ тортса бўлади, деб фатво бермоқдалар. Бу мутлақо нотўғридир. Ким бу гапни эшитса, асло қабул қиласлиги керак. Агар олдин билмай қабул қилса, энди ундан қайтиб, пайпоққа масҳ тортмаслиги керак.

Абу Довуд: «Икки жавробга Али, Ибн Масъуд, ал-Баро, Анас, Абу Умома, Саҳл ибн Саъдлар масҳ тортганлар», деган.

Термизий: «Жавробга масҳ тортиш жоизлигини Суфён ас-Саврий, Ибн Муборак, Шофеъий, Аҳмад ва Исҳоқлар айтдилар, улар: «Агар жавроб қалин бўлса, кавуши бўлмаса ҳам унга масҳ тортилаверади», деганлар», дейди.

Шарҳ: Икки жавробга масҳ тортиш асл масала эканлиги унга амал қилган саҳобаларнинг номларини келтириш билан тасдиқланмоқда.

Бунинг учун Имом Абу Довуднинг ривояти нақл қилинмоқда.

Имом Теримизийнинг ривоятида эса тобеъийн ва табаъа тобеъийнлар ичидан илм ва фикҳ ила машҳур бўлган зотларнинг исмлари келтирилмоқда. Улардан иккитаси Имом Аҳмад ва Имом Шофеъий мазҳаб бошлиқлариридирлар.

Бунга одамнинг пиймага ўхшаш «жавроб», деб номланадиган оёқ кийими ўзини-ўзи кўтарадиган бўлиб, устидан кавуш киймаса ҳам унга масҳ тортилаверишини таъкидлашлари бу масалада ҳеч шубҳа қолдирмайди.

Шурайҳ ибн Ҳонеъ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Оишадан маҳсига масҳ тортиш ҳақида сўрадим.

У киши: «Сен Ибн Абу Толибдан сўра, у Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қиласи эди», дедилар. Бас, ундан сўраган эдик:

«Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мусоғир учун уч кечаю уч кундуз, муқим учун бир кечаю бир кундуз қилганлар», деди». Муслим ва Насаййлар ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Шурайҳ ибн Ҳонеъ розияллоҳу анҳу билан танишиб қўяйлик: Шурайҳ ибн Ҳонеъ ибн Язид ал-Ҳорисий, қунялари Абу Миқдам. Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу саҳобанинг ҳақларига дуо қилганлар.

Шурайҳ Али розияллоҳу анҳуни энг яқин кишиларидан эди. Али розияллоҳу анҳу билан барча жангларда иштирок этганлар. Жамал воқеасида катта қўшин устидан амир бўлганлар.

Ҳадисларни Али ибн Аби Толиб, Саъд ибн Абу Ваққос, Оиша онамиз, Умму Ҳониъ розияллоҳу анҳумлардан ривоят қиладилар.

Бу зотдан эса ўғиллари Муҳаммад ва Миқдом, Шаъбий, Юнус ибн Абу Исҳоқ ва бошқалар ривоят қилишган.

Шурайҳ ибн Ҳонеъ розияллоҳу анҳу кучли, паҳлавон, Аллоҳнинг дини равнақи йўлида жонини ҳам аямайдиган улуғ саҳобалардан эдилар. Кексайиб юз ёшдан ўтганларига қарамай, ҳижратнинг 78 санасида (милодий 697) Сижистонга кетаётиб, коғирлар қуршовида қолиб, бутун аскарлари билан бирга шаҳид бўладилар.

Саҳобаи киромларнинг одатларига амал қилиб, Шурайҳ ибн Ҳониъ розияллоҳу анҳу ҳам Оиша онамиздан фиқҳий масала, маҳсига масҳ тортишга оид масалани сўраган эканлар. Оиша онамиз у кишига: «Сен Ибн Абу Толибдан сўра, у Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қиласи эди», дедилар».

Бу жавобдан энг Аввало, Оиша онамизнинг омонатлари, инсофлари ва илмий омонатга хиёнат қилмасликлари зохир бўлмоқда. У киши ўзлари аниқ билмаган нарсага жавоб беришни ўзларига эп кўрмадилар.

Сўровчини ўша масалани яхши биладиган киши ҳазрати Алига йўллаб қўйдилар. Иккинчидан, Пайғамбаримиз махсини кўпроқ сафарда кийганлари чиқади. Оиша онамизнинг «Ибн Абу Толибдан сўра, у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қиласр эди», деганларидан шу нарса фаҳмланади.

Ҳазрати Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анхунинг:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мусоғир учун уч кечаю уч кундуз, муқим учун бир кечаю бир кундуз қилганлар», деган жавобидан эса савол масҳнинг муддати ҳақида бўлганини тушуниб оламиз. Шунинг учун ҳам Оиша онамиз бу масалани ҳазрати Али розияллоҳу анхуга ҳавола қилганлар. Чунки масалани ечими сафарга боғлиқдир.

Уламоларимиз масҳнинг муддати ҳақидаги ҳукмни Мана шу ҳадисдан олганлар.

Муқим одам бир кечаю бир кундуз махсига масҳ тортиши мумкин. У муддат ўтгандан кейин эса махсини ечиб, оёғини ювиши шарт.

Мусоғир одам эса уч кечаю уч кундуз махсисига масҳ тортиб юраверса бўлади. У муддатдан ўтиб кетса, мусоғир ҳам махсисини ечиб, оёғини ювмоғи лозим.

Хузайма ибн Собит розияллоҳу анхудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Махсига масҳ тортиш мусоғир учун уч кун, муқим учун бир куну бир кеча», дедилар». Абу Довуд ва Термизийлар ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Хузайма ибн Собит розияллоҳу анху билан яқиндан танишиб олайлик:

Хузайма ибн Собит ибн Фақиҳа ибн Саълаба ал-Ансорий, кунялари Абу Аммора, жоҳилиятда ҳам, Исломда ҳам Авс қабиласи бошлиқларидан, оналари Кабша бинти Авс.

Бир ўзларининг гувоҳликлари икки кишининг гувоҳлиги билан баробар бўлган саҳоба эдилар.

Бадр ғазотида ва ундан бошқа ҳамма ғазотларда иштирок этдилар. Макка фатх этилган куни Хутома қабиласи номидан байроқни күттардилар. Хутома қабиласидаги бутларни синдирган зот шу киши эдилар.

Сиффийн урушида Али розияллоҳу анҳу билан иштирок этдилар. Аввалига бу урушда иштирок этмадилар. Қачонки, Аммор ибн Ёсир розияллоҳу анҳу ўлдирилгандан кейин урушга киришдилар. Чунки Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Аммор ибн Ёсир исёнкорлар томонидан ўлдирилади», деб марҳамат қилган эдилар.

Бу зот ҳаммаси бўлиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан 38та ҳадис ривоят қилдилар. Бу кишидан ўғиллари Аммора, Зухайр ва бошқалар ривоят қилишди.

Бу зот тўплаган ҳадислардан баъзиларини уч «Саҳих» соҳиблари ўз китобларига киритишган.

Ўғиллари Аммора айтадилар: «Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир аъробийдан от сотиб олдилар. Бу ерда гувоҳликка Хузаймадан бошқа киши йўқ эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Хузайманинг бир ўзларининг гувоҳликлари билан кифояландилар сўнгра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қайси бир кишига Хузайма якка ўзи гувоҳлик берса, кифоя қилади», деб марҳамат қилдилар.

Хузайма розияллоҳу анҳу ҳижратнинг 37 санасида (657 милодий) Сиффийн жангиди исёнкорлар тамонидан шаҳид қилинди.

Бу ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари махсига масҳ тортишнинг муддатини очиқ-ойдин айтиб турибдилар. Изоҳнинг ҳожати йўқ.

Сафвон ибн Ассол розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бизларга мусоғир бўлган вақтимизда қазои ҳожат, таҳорат ушатиш ва уйқудан махсиларимизни ечмасдан уч кунгача масҳ тортишни амр қилар эдилар. Магар жанобатдан (ешишга амр қилганлар)». Насайй ва Ибн Можалар ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Сафвон ибн Ассол билан яқиндан танишиб олайлик: Бу саҳоба Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан 12 та ғазотда иштирок этганлар. Куфада истиқомат қилдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан күп ҳадислар ривоят қилдилар.

Бу зотдан Абдуллоҳ ибн Масъуд, Зирр ибн Хубайш, Абдуллоҳ ибн Салама, Абу ал-Фоғирлар ривоят қилишган.

Бу ҳадиси шарифда маҳсига масҳ тортиш бўйича муҳим бир масала баён этилмоқда. У ҳам бўлса масҳ тортиш таҳоратни кетказадиган нарсалардан кейин жоизлиги, ғусл вожиб қиласидиган нарсалардан кейин эса маҳсунинг кучи қолмаслигидир.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сахобаи киромларга қазои ҳожат, таҳорат ушатиш ва уйқу орқали таҳоратлари синиб, янги таҳорат қиласидиганларида сафар чоғида уч кунгача маҳсига масҳ тортиб юришни амр қиласидиганлар. Аммо жунуб бўлиб, ғусл вожиб бўлиб қолганда эса маҳсини ечишни амр қиласидиганлар.